

وزارت جهاد کشاورزی
معاونت امور تولیدات دامی

دستورالعمل اجرایی پروژه توسعه و ساماندهی گاو میش کشور

مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی کشور

گروه دام سنگین

سال 1401

بسمه تعالی

مقدمه:

بطور کلی هدف از اصلاح نژاد دام تغییر عملکرد و افزایش بهره وری اقتصادی تولید یک واحد محصول می باشد. افزایش سرانه تولید شیر، گوشت و ... از اهداف اصلی پرورش در واحدهای دامپروری می باشد و اصلاح نژاد بعنوان ابزاری مؤثر در جهت بهبود کمی و کیفی تولیدات و ارتقاء بازده اقتصادی فعالیت های دامپروری جایگاه ویژه ای را به خود اختصاص داده است، بطوریکه با افزایش جمعیت کشور و کمبود منابع غذایی و دغدغه های حاصل از آن، این علم توانسته است بستر مناسبی برای افزایش راندمان تولید و بازده اقتصادی باشد. با نظر به اهمیت بخش واحدهای سنتی و روستایی و نژادهای بومی که به عنوان ذخایر استراتژیک هر کشور محسوب می شوند، لذا ضرورت اصلاح نژاد و ساماندهی راندمان تولید در واحدهای روستایی امری اجتناب ناپذیر می باشد.

اهداف و ضرورت اجرای پروژه:

- 1) بهبود ژنتیکی از طریق اصلاح نژاد در سطح دامداری (تلقیح مصنوعی و توزیع کلچه بهبود یافته)
- 2) توسعه و گسترش تلقیح مصنوعی و انتقال جنین جهت تسریع در پیشرفت ژنتیکی
- 3) بهبود مدیریت و بهره وری تولید در واحدهای گاو میش داری (آموزش و ترویج و DHI)
- 4) ساماندهی تولیدات گاو میش از دامداری تا صنایع تبدیلی (زنجیره جمع آوری شیر)
- 5) انتخاب کلچه از گله های پشتیبان و هسته های باز و اجرای آزمون نتاج و آزمون عملکرد

ماده 1- تعاریف:

- قانون: قانون نظام جامع دامپروری (ماده 12 و 17)
- وزارت: وزارت جهاد کشاورزی
- مرکز: مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی کشور
- معاونت: معاونت بهبود تولیدات دامی استان
- سازمان: سازمان جهاد کشاورزی استان
- پیمانکار: برابر ماده 7 قانون شرایط عمومی پیمان، پیمانکار شخص حقیقی یا حقوقی است که سوی دیگر امضاء کننده پیمان است و اجرای موضوع پیمان را براساس اسناد و مدارک پیمان بر عهده گرفته است (اتحادیه دامداران، تعاونی ها، شرکت های خدمات دامپروری، کارشناسان مورد تایید سازمان نظام مهندسی).
- دامدار: به شخص حقیقی یا حقوقی که به نگهداری و پرورش یک یا چند نوع دام اشتغال داشته باشد، دامدار گفته می شود.

➤ دامداری روستایی: دامداری که در داخل و حاشیه روستا احداث گردیده است.

➤ دامداری صنعتی: نگهداری و پرورش یکی از انواع دام های اهلی با استفاده از شیوه های متداول و پیشرفته علم دامپروری را دامداری صنعتی می گویند.

➤ گله پشتیبان: گله هایی که امکان جمع آوری اطلاعات اصلاح نژادی از جمله شناسنامه، رکورد تولید، تلقیح و ... داشته و بتوان اقدامات اصلاح نژادی از جمله انتخاب دام های برتر یا انتقال جنین انجام داد.

تبصره: گله های پشتیبان صنعتی: گله های وارداتی و اصیل می باشند که بعنوان گله هسته اصلاح نژادی تلقی میشوند. عملیات: منظور عملیات اجرایی اصلاح نژادی (ثبت مشخصات، رکوردگیری شیر، و ترکیبات آن، تلقیح مصنوعی، رکورد برداری وزن و ..)

ایستگاه: محل نگهداری دام های تحت پوشش عملیات اصلاح نژادی (تولید اسپرم، حفظ و حراست نژادهای مختلف دامی، انجام ترکیب ژنتیکی دام های انتخابی).

ماده 2: شیوه اجرای پروژه و ورود به سامانه اصلاح نژاد دام سنگین:

این پروژه در دو بخش توسعه ای و پشتیبان اجرا می گردد:

➤ گله توسعه ای: در این بخش با استفاده از اعتبارات استانی و ملی در سطح گله های مردمی هویت گذاری دام، ثبت مشخصات و تلقیح مصنوعی صورت می پذیرد و در صورت تمایل دامدار رکوردگیری از صفات تولیدی و اوزان مختلف انجام می گیرد و نتایج از طریق پیمانکار به اطلاع دامدار ارائه می رسد. کلیه اطلاعات مربوطه می بایست توسط پیمانکار با نظارت معاونت بهبود تولیدات دامی استان در سامانه اصلاح نژاد دام سنگین کشور نیز توسط پیمانکار وارد میشود، لازم به ذکر است که سایر استان هایی که تحت پوشش پروژه نیستند و جمعیتی از گاو میش در استان دارند شامل اجرای این عملیات خواهند بود.

➤ گله پشتیبان: در این بخش استان های تحت پوشش پروژه موظف به انتخاب گله هایی از گاو میش در استان خود می باشند که دارای مشخصات اعلام شده در این دستورالعمل هستند که بنام گله های پشتیبان معرفی خواهند شد. این گله ها به منظور جمع آوری اطلاعات دقیق اصلاح نژادی (ثبت مشخصات، رکوردگیری شیر، تلقیح مصنوعی، وزن تولد و وزن از شیرگیری و...) و به منظور تجزیه و تحلیل این اطلاعات و انتخاب کلچه های ممتاز از گله های داخلی، انتخاب و اطلاعات آنان در سامانه اصلاح نژاد به روشی که در دستورالعمل ارائه شده است، با نظارت معاونت بهبود تولیدات دامی توسط پیمانکار وارد و بهره برداری خواهد شد.

تبصره 1: اعتبارات مرتبط با اجرای عملیات در گله های پشتیبان از منابع ملی و استانی تامین و به استان های تحت پوشش پروژه اعلام می گردد.

تبصره 2: به منظور تسریع در دریافت و جمع آوری اطلاعات، پیمانکار موظف است آموزش های لازم را به دامدار انتخاب شده (پشتیبان) جهت انجام رکوردبرداری شیر در دستور کار خود قرار دهد و هر ماه رکورد شیر جمع آوری شده از دام ها توسط دامدار را در نرم افزار مربوطه وارد نماید.

تبصره 3: گله هایی که در سالهای قبل تحت پوشش قرار گرفته و تمایل به همکاری دارند در اولویت می باشند. در واقع تداوم ثبت اطلاعات در گله ها ضروری می باشد.

تبصره 4: تعیین ریز هزینه کرد عملیات اجرایی در گله های پشتیبان با توجه به اعتبارات تخصیصی از منابع ملی، دوری و نزدیکی محل دامداری و سایر شرایط و مقتضیات استان بر عهده معاون بهبود تولیدات دامی استان می باشد. بعبارت دیگر استان می تواند با رعایت سرجمع هزینه عملیات اجرایی پروژه در بین بندهای اجرای پروژه به تشخیص خود به ازای هر راس دام تحت پوشش، اعتبار را جابجا نماید و گزارش تغییرات را به مرکز اصلاح نژاد دام اعلام نمایند.

عملیات اجرایی برای گله های پشتیبان از طریق عقد قرارداد با پیمانکاران بخش خصوصی واجد شرایط (با تأیید معاون بهبود تولیدات دامی استان) انجام خواهد شد که این عملیات به شرح زیر می باشد:

نحوه ثبت و ورود اطلاعات در سامانه :

پیمانکار پس از جمع آوری کلیه اطلاعات گله های تحت پوشش پروژه موظف است طبق دستورالعمل اقدام نماید.

- 1) ورود اطلاعات کامل گله و دامدار در فرم تعریف گله جدید.
- 2) ورود اطلاعات شناسنامه در فرم تعریف شناسنامه جدید طبق فرم زیر

تعریف مشخصات شناسنامه جدید

ذخیره و اضافه کردن دیگری   ذخیره اطلاعات شناسنامه   انصراف

اطلاعات اصلی شناسنامه

انتقال چنین :

پروژه :

نوع انتقال چنین : ET خارج

تاریخ تولید چنین :

تاریخ دریافت چنین :

نوع اسپرم :

کد نژاد :

شماره ثبت : ثبت مجازی برای متولدین قبل از 96 شماره بدن :

کد گله :

شماره گوش 1:

شماره گوش 2:

تاریخ تولد :

در صد خونی :

جنس :

شماره ثبت پدر :

شماره ثبت مادر :

دوره زایش مادر :

تاریخ باروری :

شماره اسپرم 3 :

تاریخ تلقیح 3 :

شماره اسپرم 2 :

تاریخ تلقیح 2 :

شماره اسپرم 1 :

تاریخ تلقیح 1 :

نحوه زایمان مادر :

اتصال سیاهی :

شماره ثبت خارجی :

تاریخ تکمیل : 1401/08/07

عکس شناسنامه :

پیش نمایش عکس :

No file chosen

تصویر یک سمت دام (راست یا چپ به نحوی که شماره گوش در عکس نمایان باشد)

ذخیره و اضافه کردن دیگری   ذخیره اطلاعات شناسنامه   انصراف

سایر عکس باید کمتر از 400 کیلو بایت و نام عکس باید انگلیسی و بدون فاصله باشد

* اطلاعات ذخیره شده در فرم های شناسنامه، زایش و تلقیح ثبت موقت می شوند.

تذکر: طبق فرم بالا (تعریف شناسنامه جدید) در قسمت انتخاب پروژه گله هایی که تحت عملیات این پروژه می باشند در قسمت نوع پروژه (پشتیبان، توسعه ای براساس پروژه مورد نظر) انتخاب شود که شناسنامه های گله قابلیت تفکیک در اطلاعات را داشته باشند.

3) سایر فرم ها نیز شامل رکورد شیر، حذف، انتقال، خشکی و زایش بر اساس فرمت سامانه اصلاح نژاد دام سنگین به آدرس (www.aibs.ir) مراجعه و در قسمت ورود به سامانه ها، سامانه اصلاح نژاد دام سنگین را انتخاب و وارد نمایند.

تذکر 1: در قسمت ورود اطلاعات رکورد شیر فقط میزان تولید توسط پیمانکار وارد شود، اطلاعات ترکیبات شیر شامل (درصد چربی، درصد پروتئین و ...) توسط آزمایشگاه و در منوی سامانه بنام آزمایشگاه وارد خواهد شد.

تذکر 2: از آنجائیکه اطلاعات گله های پشتیبان مورد تاکید و بهره برداری این مرکز می باشد ضروری است پیمانکار دقت لازم در انتخاب گله پشتیبان و ورود صحیح اطلاعات به سامانه تحت عنوان پشتیبان را داشته باشد.

الف) ثبت مشخصات :

بعد از شناسایی گله های واجد شرایط پیمانکار موظف است کلیه مراحل ثبت مشخصات شامل: نصب شماره گوش، صدور شناسنامه رسمی طبق فرم های مورد تایید این مرکز، تکمیل فرمهای حذف و انتقال و ثبت آنها در سامانه اصلاح نژاد دام سنگین این مرکز را با رعایت موارد ذیل انجام دهد.

1) کلیه اطلاعات باید حداکثر در دوره های 3 ماهه در برنامه این مرکز ثبت و ارسال گردد.

2) جهت پلاک کوبی باید از پلاک گوش های استاندارد پولی یوریتان ویزوال، پلاک گوش الکترونیکی

(RFID)، با ردیف ثبتی بین المللی 15 رقمی که توسط این مرکز ارائه می گردد استفاده شود. **RFID**

در گوش چپ و پلاک گوش ویزوال در گوش راست باید نصب گردد.

3) گله های ثبت شده در سال های قبل به علت وجود اطلاعات مربوط به خود دام و بالتبع آن سهولت در

برآورد عملکرد تولیدات نتاج آنها در اولویت می باشند.

4) نتاج گاو میش های مولد ثبت شده طی سال های قبل باید ثبت گردند و ثبت 20 درصد مولد جایگزین

بلامانع می باشد. ردیف ثبت دام، گله و شماره گوش مطابق دستورالعمل اجرایی هویت گذاری دام کشور

می باشد.

5) حداکثر یک ماه پس از تولد گوساله عملیات نصب پلاک گوش باید انجام شود.

6) در روستاهایی که تعداد دام گله ها کم می باشد تعریف کد گله بصورت روستا گله باشد(هر روستا یک

گله)

ب) صفات تولیدی - رکوردگیری شیر:

1) پیمانکار موظف است اطلاعات فرم زایش را قبل از رکورد گیری شیری تکمیل نموده و سپس

رکوردگیری از صفات تولید شیر برای هر راس دام مولد شامل: کیلوگرم وزن شیر، اخذ نمونه شیر در

ظروف مخصوص رکوردگیری حاوی بی کرومات پتاسیم، ارسال نمونه ها به آزمایشگاه تجزیه شیر و

ثبت اطلاعات فرمهای زایش، خشکی و رکورد شیر را در سامانه اصلاح نژاد دام سنگین این مرکز با

رعایت موارد زیر انجام دهد.

2) پیمانکار موظف است از رکوردگیری دامهای مازاد (بیر، حذفی و ...) جلوگیری نماید.

3) قبل از رکورد گیری باید فرم زایش دام پرگردد.

4) پیمانکار موظف است لوازم مورد نیاز برای رکوردگیری و ظروف نمونه گیری را تهیه و در هنگام

رکوردگیری در اختیار دامداران قرار دهد.

- 5) پیمانکار موظف است یک نسخه از فرم رکوردگیری را به همراه ظروف نمونه‌گیری تکمیل شده به آزمایشگاه شیر استان جهت آنالیز اجزاء شیر تحویل نماید (هر ماه یکبار).
- 6) رکوردگیری هر ماه در یک روز مشخص و در دو وعده صبح و عصر توسط مامورین واجد شرایط رکوردگیری صورت گیرد.
- 8) نمونه های اخذ شده شیر باید از هر دام بطور مجزا و با رعایت هوادهی مناسب یا همزدن حداقل 30 ثانیه حداکثر ظرف مدت 24 ساعت به آزمایشگاه شیر معتبر استان یا شهرستان ارسال گردد.
- 9) انجام عملیات رکوردگیری شیر هر حداقل 25 روز و حداکثر 35 روز یکبار با تعیین درصد چربی، پروتئین برای هر دام صورت گیرد.
- 10) از هر راس دام مولد باید حداقل 7 رکورد متوالی شیر در هر دوره شیردهی اخذ گردد.
- 11) همکاری در سرکشی تصادفی برای نظارت بر صحت رکوردگیری و نمونه‌برداری توسط کارشناسان استان، مرکز اصلاح نژاد و یا پیمانکار ناظر طرف قرارداد با معاونت امور دام استان انجام می‌گیرد.
- 12) رکوردگیری شیر با توجه به حجم عملیات تعیین شده باید در دامهای مولدی که تحت پوشش عملیات تلقیح مصنوعی و دارای ثبت مشخصات می باشند، صورت گیرد.

ج) صفات تولید مثلی – تلقیح مصنوعی :

کلیه عملیات اجرایی تلقیح مصنوعی شامل تلقیح دام و ثبت فرم تلقیح در سامانه اصلاح نژاد دام سنگین این مرکز با رعایت موارد زیر انجام گردد:

- 1) پیمانکار موظف است در گله هایی که عملیات تلقیح مصنوعی انجام می دهند جهت بهبود ژنتیکی، اسپرم های مصرفی را از دامهای نر ممتاز مورد نظر و با تایید این مرکز تهیه نماید.
  - 2) تعداد دفعات تلقیح برای دامهای تحت پوشش حداقل یک و حداکثر 3 تلقیح که بطور متوسط 2/5 تلقیح پیش بینی شده است.
- تصوره:** برای اجرای بهینه عملیات اجرایی تلقیح مصنوعی و دستیابی به پیشرفت ژنتیکی مناسب که تضمین کننده سود اقتصادی گله های گاو میش بوده، نوع مواد ژنی مورد استفاده باید ترکیبی از اسپرم کلچه های جوان و نرهای پروف اعم از وارداتی (مدیترانه ای) و داخلی باشند.
- 3) پیمانکار موظف است در گله هایی که عملیات تلقیح مصنوعی انجام می دهد و به منظور برقراری ارتباط ژنتیکی بین گله ها و استان ها و مناطق اقلیمی کشور، اسپرم های مصرفی را از دامهای نر ممتاز مورد نظر

(اعم از وارداتی و داخلی) و با تایید این مرکز تهیه نماید. هزینه اسپرم اعم از پروف و انتظار پروف یا کلچه جوان نیز بطور مشخص در شرح عملیات لحاظ می گردد.

4) پیمانکار موظف است مأمورین تلقیح کننده کم بازده را پس از تشخیص کارشناسان امور دام و مرکز اصلاح نژاد دام و بهبود تولیدات دامی جایگزین نماید.

5) پیمانکار موظف است فقط از مأمورینی استفاده نماید که دارای مجوز مهارت تلقیح مصنوعی معتبر هستند.

د) رکورد گیری وزن:

1) اندازه گیری وزن در زمان تولد و در زمان از شیرگیری و ورود آن به سامانه اصلاح نژاد دام سنگین مرکز ضروری است. چنانچه دامدارگوساله های نر خود را به جهت پروار نگهداری می نماید، ورود اوزان تولد، از شیرگیری و بلوغ نیز ضروری می باشد.

2) رکوردگیری وزن بوسیله باسکول و یا از طریق وزن متر و با اندازه گیری اندازه دورسینه انجام می گردد.

تذکر: رکوردگیری وزن از دامهای نری که مادرانشان تحت پوشش عملیات رکوردگیری شیر می باشند، صورت گیرد.

ماده 3- شرح وظایف

الف) شرح وظایف مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی کشور:

1) تنظیم و تامین اعتبارات و تخصیص به هر پروژه برای استان تحت پوشش پروژه پس از ابلاغ از سوی سازمان مدیریت و برنامه ریزی در هر سال مالی اقدام نماید.

2) تعیین حجم عملیات پروژه برای هر سال و اعلام به استانهای تحت پوشش پروژه.

3) بازآموزی شیوه اجرای پروژه برای کارشناسان مجری ستادی با همکاری معاونت هر استان.

4) ایجاد امکانات نرم افزاری و پشتیبانی از سامانه های اصلاح نژادی مرکز

5) آنالیز اطلاعات جمع آوری شده و اطلاع رسانی به استان و دامداران طرف قرارداد.

6) نظارت عالیه به پروژه در حال اجرای هر استان.

7) تهیه گزارشات عملکردی پیمانکاران و ارائه نتیجه گزارشات به استان.

8) اختصاص حق انگیزه به دامدار

ب) شرح وظایف معاونت بهبود تولیدات دامی استان:

1) نظارت بر اجرای صحیح عملیات پروژه در گله های استان.

2) معرفی پیمانکاران به مرکز اصلاح نژاد دام با مشخصات کامل و گله های تحت پوشش هر پیمانکار

- 3) تنظیم قرارداد بین پیمانکار و معاونت جهت اجرای عملیات و ارسال یک نسخه قرارداد به مرکز.
- 4) جذب اعتبارات و هزینه کرد اعتبارات تعیین شده برای هر پروژه به میزان اعلام شده به استان.
- 5) تهیه گزارش نحوه هزینه کرد اعتبارات تخصیصی با ریز جزئیات و اعلام به مرکز.
- 6) همکاری با پیمانکاران در جهت دریافت مواد ژنی و سایر خدمات مورد نیاز دامدار.
- 7) آموزش و بازآموزی پیمانکاران و دامداران و برگزاری کلاس های ترویجی.
- 8) گزارش مستمر ماهیانه به مرکز اصلاح نژاد و نظارت مداوم بر روند اجرای پروژه.

ج) شرح وظایف پیمانکار:

- 1) شناسایی گله های واجد شرایط اشاره شده در تعاریف این دستورالعمل
- 2) انجام کلیه مراحل ثبت مشخصات (نصب شماره گوش، صدور شناسنامه رسمی طبق دستورالعمل دفتر انساب مرکز، تکمیل کلیه فرم های حذف، انتقال، خشکی، زایش و ورود به سامانه اصلاح نژاد دام سنگین مرکز).
- 3) اطلاعات در کوتاهترین زمان ممکن پس از ویرایش اطلاعات در سامانه اصلاح نژاد دام مرکز ثبت گردد.
- 4) رعایت استاندارد انتخاب شماره های گوش و یژووال، RFID طبق دستورالعمل واحد هویت گذاری مرکز.
- 5) تامین لوازم مورد نیاز رکوردگیری شیر و در اختیار قرار دادن دامدار.
- 6) تهیه اسپرم های مصرفی از دام های نر ممتاز با تایید مرکز به منظور برقراری ارتباط ژنتیکی.
- 7) پیمانکار موظف است نسبت به شناسایی و به کارگیری مامورین تلقیح ماهر اقدام و در صورت واجد شرایط نبودن مامور را تعویض نماید.
- 8) پیمانکار موظف است فقط از مامورینی استفاده نماید که دارای مجوز تلقیح مصنوعی معتبر از مرکز هستند.

تبصره: ویژگی های پیمانکار

- 1) داشتن محل ثابت برای انجام کار، وجود امکانات نرم افزاری و سخت افزاری
- 2) براساس جمعیت تحت پوشش، وجود نیروهای کارآمد با تحصیلات مرتبط (علوم دامی، کشاورزی و کامپیوتر)
- 3) داشتن حداقل مدرک کاردانی در رشته های مذکور

4) داشتن مجوز انجام کار از وزارت تعاون، سازمان نظام مهندسی استان، داشتن پروانه شرکت های خدمات مهندسی دامپروری و یا داشتن مجوز تعاونی های دامداری زیر مجموعه اتحادیه های دامداران استان.

د) شرح وظایف دامدار:

- 1) دامدار موظف است نسبت به همکاری با پیمانکار و معاونت استان اقدام لازم را بعمل آورد.
- 2) تامین شرایط لازم برای رکوردگیری شیراز دام توسط پیمانکار پروژه.
- 3) ثبت دقیق زایش ها، تلقیح مصنوعی، حذف یا نقل و انتقال دام بعهده دامدار می باشد.
- 4) دامداران هسته اصلاح نژادی متعهد به همکاری کامل با پیمانکار، معاونت استان و مرکز اصلاح نژاد جهت انجام کلیه امور اصلاح نژادی و اطلاعات گله میباشند.

ماده 4 - تعرفه خدمات:

خدمات این پروژه شامل کلیه امور اصلاح نژادی شامل، ثبت مشخصات، رکوردگیری شیر، تلقیح مصنوعی می باشد که مبلغ تعرفه کلی این خدمات (پشتیبان) برای هر راس 450 هزار تومان و 160 هزار تومان براس بخش توسعه ای در نظر گرفته شده است

توضیح: هزینه کرد فعالیتهای اصلاح نژادی با توجه به جمعیت گله، دوری و نزدیکی گله های تحت پوشش و ... به عهده معاونت بهبود تولیدات دامی استان میباشد به نحوی که از مبلغ 450 هزار تومان تجاوز نکند و به سبب همکاری گله دار ضروریست 30 درصد از مبلغ فوق را به ازای هر راس تحت پوشش بعنوان حق انگیزه دامدار در نظر داشت.

همچنین با نظر به اینکه اعتبارات ابلاغی مربوط به بازه زمانی یکساله می باشد، لذا استانها از زمان ابلاغ اعتبارات به مدت یکسال کاری فرصت دارند نسبت به جذب و گزارش عملکرد پروژه اقدام نمایند.

استانهای تحت پوشش پروژه برای سال 1400: آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، خوزستان، گیلان، گلستان، اردبیل، مازندران، فارس، کردستان، لرستان، کرمانشاه